

«Քայլ առ քայլ» բարեգործական հիմնադրամ
«Նախադպրոցական հաստատության մանկավարժական
աշխատողների մասնագիտական կարողությունների և
հմտությունների զարգացման» ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա՝ «Սաների հայրենաճանաչողության ձևավորման
կարևորությունը»

Դաստիարակ՝ Արմինե Ռուստամյան

Մանկապարտեզ՝ «Թիվ 1 Բողբոջ մանկապարտեզ» ՀՈԱԿ

2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն	3
Գլուխ 1 Հայրենասիրական դաստիարակության նպատակը.....	4
Գլուխ 2 Հայրենասիրական զգացմունքների դաստիարակության գործընթացը:	6
Եզրակացություն	13
Առաջարկություններ	14
Գրականություն.....	15

Ներածություն

Կարելի է չսիրել հարազատ եղբորը, եթե նա վատ մարդ է, անկարելի է չսիրել հայրենիքը, ինչ էլ որ այն լինի:

Հովհաննես Թումանյան

Մերը հայրենիքի հանդեպ կհաղթահարի ամեն ինչ:

Պուրլիոս Վերգիլոս Մարո

Չկա ավելի խոր զգացում, քան հայրենասիրությունը:

Պարույր Սևակ

Նախադպրոցական շրջանը բավականին նպաստավոր է հայրենասիրական զգացումների դաստիարակման համար, քանի որ հենց այս ժամանակ է տեղի ունենում մշակութային և արժեքային կողմնորոշումների ձևավորում, դրվում են երեխայի անհատականության հոգևոր և բարոյական հիմքերը, նրա հույզերի, մտածողության զարգացումը, հասարակության մեջ սոցիալական հարմարվողականության մեխանիզմները:

Սկսվում է ինքնաճանաչման գործընթացը: Հայրենաճանաչությունը բարոյական և հայրենասիրական կրթություն է: Հայրենաճանաչողության արժեքային համակարգի ձևավորումը պետք է դրվի ընտանիքում և մանկապարտեզում:

Գլուխ 1 Հայրենասիրական դաստիարակության նպատակը

**Առանց մարդկանց հանդեպ
ունեցած նվիրական սիրո, չի լինում
նվիրական սեր հայրենիքի հանդեպ:
Անատոլի Ֆրանս**

Հայրենասիրությունը երեխայի մոտ պետք է լինի գիտակցված, ներթափանցի մանկական հոգեբանության մեջ, ներառի իմացական գործընթացները:

Նախադպրոցականները որոշակի մակերեսային գիտելիքներ ունեն իրենց հայրենի քաղաքի, տարածաշրջանի և ընդհանուր առմամբ հայրենիքի մասին:

Հենց այս հենքի վրա էլ մանկապարտեզում իրականացվում է երեխայի հայրենասիրական դաստիարակությունը: Մերմանելով սեր հայրենիքի, քաղաքի, հայրենի բնության հանդեպ, յուրաքանչյուր երեխա յուրովի է ընկալում իրեն շրջապատող միջավայրը: Ելնելով այս ամենից հայրենաճանաչողության ուսուցումը պետք է սկսել հայրենասիրական զգացմունքների ուսուցմամբ: Երեխայի մոտ հայրենասիրությունը պետք է լինի գիտակցված, ներթափանցի մանկական հոգեբանության մեջ: Հայրենասիրության դաստիարակության գործընթացը բավականին բարդ գործընթաց է: Այն պետք է լինի գիտակցված և իր մեջ ներառի պետական, ազգային, եկեղեցական տոները, որոնք նշվում են և՛ տանը, և՛ մանկապարտեզում: Առանցքային նշանակություն ունեն այս համատեքստում, տոները և դրանք նշելու ձևերը, քանի որ երեխաները ստանում են ոչ միայն գիտելիքներ, այլ նրանց մեջ ձևավորվում է արժեքային վերաբերմունք ազգային ավանդույթների և հայրենիքի հանդեպ:

Հետազոտական աշխատանքի գերխնդիրն է ուսումնասիրել ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաների հայրենասիրական դաստիարակության եղանակները, փուլերը, նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններում:

Հայրենաճանաչողության դաստիարակության նպատակն է դաստիարակել երեխա՝ ով սիրում է իր տունը, բակը, քաղաքը, հայրենիքը և հավատարիմ է այդ հայրենիքին:

Հայրենասիրական դաստիարակությունը հայրենիքի հանդեպ սիրո դաստիարակությունն է: Նրան նվիրվածությունը նրա հանդեպ պատասխանատվությունը:

Նախադպրոցական տարիքի երեխաների հայրենասիրական դաստիարակության խնդիրները բավականին շատ են:

Հիմնականը սովորում են սիրո զգացում իր հայրենի բնության, ընտանիքի և տան համար, ինչպես նաև ուղղակիորեն այն երկրի պատմությունն ու մշակույթին իր տեղ նա ապրում է:

Պետք է հաշվի առնել, որ յուրաքանչյուր երեխա զգում է զգացմունքների օգնությամբ իրեն շրջապատող իրականությունը:

Ահա թե ինչու ցանկացած աճող սերնդի հայրենասիրական դաստիարակությունը պետք է սկսվի սիրո զգացումն իր հայրենի քաղաքի, բակի, մանկապարտեզի, երկրի նկատմամբ: Հայրենասիրություն սերմանելու գործընթացը գաղափարական աշխատանքի անբաժանելի մասն է ու հիմնական խնդիրներից մեկը: Դաստիարակի եվ ծնողի խնդիրն է երեխաների մեջ հնավաորինս սրբացնել սերը հայրենի հողի նկատմամբ: Նրանց մեջ ձևավորել այնպիսի բնավորության գծեր, որոնք կոզնեն նրանց դառնալ արժանավոր մարդ և իրենց երկրին արժանի քաղաքացի:

Նախադպրոցական տարիքի երեխաների ծանոթությունը հայրենի քաղաքի, տարածաշրջանի հետ երկար և բարդ գործընթաց է «Դրական արդյունքի կարելի է հասնել միայն համակարգված աշխատանքով: Երեխաներին պետք է սովորացնել սիրել իրենց քաղաքը հասկացնել որ իրենց քաղաքը հայրենիքի մի մասն է:

Հայրենասիրական դաստիարակության համար նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունները օգտագործում են աշխատանքի տարբեր մեթոդներ եվ ձևեր՝ հաշվի առնելով երեխայի աշխարհայացքը: Այդ նպատակով արդյունավետ և հետաքրքիր աշխատանքներում ներառվում են զբոսանքներ, էքսկուրսիաներ, դիտումներ , դիտարկումներ, բացահայտումներ որոնք ավելի կմոտիվացնեն երեխաներին սյուն թեմայի ընկալմանը և յուրացմանը:

Հայրենասիրական զգացմունքների ձևավորումն ավելի արդյունավետ է եթե մանկապարտեզը սերտ կապ հաստատի ընտանիքի հետ: Ընտանիքի հետ

աշխատանքում մանկապարտեզը պետք է ապավինի ծնողներին որպես երեխայի անհատականության ձևավորման իրավահավասար մասնակիցներ:

Հայրենաճանաչողության դաստիարակության նպատակն է կրթել հայրենասեր ով սիրում է իր հայրենիքը, հավատարիմ է հայրենիքին: Ավագ նախադպրոցական տարիքում զարգանում են բարձր սոցիալական մոտիվներ և զգացմունքներ: Այս ազդեցության արմատները գտնվում են ժողովրդի լեզվում, որ երեխան սովորում է երգերից, խաղերից տպավորություններով հայրենի բնության աշխատանքի սովորույթների մասին, որում նա ապրում է:

Գլուխ 2 Հայրենասիրական զգացմունքների դաստիարակության գործընթացը:

Հայրենաճանաչողության դաստիարակությունը դաստիարակների և սաների միջև մի գործընթաց է որն ուղղված է հայրենասիրական զգացմունքների զարգացմանը: Սրա նպատակն է կրթել համոզված հայրենասեր, ով սիրում է իր հայրենիքը, հավատարիմ է հայրենիքին, պատրաստ է ծառայել և պաշտպանել հայրենիքը:

Երեխաների հայրենաճանաչողության դաստիարակությունը նախադպրոցական ուսումնական հաստատության հիմնական խնդիրներից է: Այս ուղղությամբ գոյություն ունի մեթոդաբանական գրականություն: Դրա հիման վրա կրթական աշխատանքի այս ուղղությամբ կարելի է առանձնացնել առաջադրանքների մի ամբողջ համալիրը: Երեխայի սերը բարձրացնել իր ընտանիքի, տան, մանկապարտեզի, քաղաքի կամ գյուղի. փողոցի նկատմամբ: Երեխաների իմացություն իր արմատների մասին: Երեխաների ծանոթացում քաղաքի պատմությանը և ենթակառույցներին: • Երեխաների ծանոթացում պետության խորհրդանիշներին դրոշ, զինանշան, օրհներգ: Այցելել մշակութային վայրեր՝ հուշարձաններ, թանգարաններ: Մի շարք աշխատանքներ դեռևս կարելի է նշել Այս խնդիրները լուծվում են երեխաների գործունեության բոլոր տեսակներում խմբասենյակում, խաղերում, առօրյա կյանքում: Դրանք երեխայի մեջ դաստիարակում են հայրենաճանաչողություն Երեխայի հայրենաճանաչողության դաստիարակությունը մանկավարժական բարդ գործընթաց է: Այն հիմնված է հայրենասիրության՝ որպես անհատական որակի ձևավորման վրա: Յուրաքանչյուր տարիքային փուլում հայրենաճանաչողություն և հայրենասիրական դաստիարակության դրսևորումներն ունեն իրենց առանձնահատկությունները Ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաների մոտ

հայրենասիրությունը սերմանելու նպատակն է ձևավորել նրանց բարի գործեր և արարքներ կատարելու անհրաժեշտություն: Երեխաների հայրենաճանաչողությունն ասելով հասկանում ենք մեծահասակի և երեխաների փոխգործակցությունը համատեղ գործունեության և հաղորդակցության մեջ ,որն ուղղված է երեխայի մեջ մարդու համընդհանուր բարոյական որակների բացահայտմանն ու ձևավորմանը: Դաստիարակի աշխարհայացքը, նրա անձնական օրինակը, դասողությունները, ակտիվ կյանքի դիրքը դաստիարակության ամենաարդյունավետ գործոններն են:

Երեխաների հայրենաճանաչողության դաստիարակությունը նախադպրոցական ուսումնական հաստատության հիմնական խնդիրներից է:

Այս ուղղությամբ գոյություն ունի մեթոդաբանական գրականություն: Դրա հիման վրա կրթական աշխատանքի այս ուղղությամբ կարելի է առանձնացնել առաջադրանքների մի ամբողջ համալիրը:

- Երեխայի սերը բարձրացնել իր ընտանիքի, տան, մանկապարտեզի, քաղաքի կամ գյուղի. փողոցի նկատմամբ:
- Երեխաների իմացություն իր արմատների մասին: Երեխաների ծանոթացում քաղաքի պատմությանը և ենթակառույցներին:
- Երեխաների ծանոթացում պետության խորհրդանիշներին դրոշ, զինանշան, օրհներգ:
- Այցելել մշակութային վայրեր՝ հուշարձաններ, թանգարաններ:

Մի շարք աշխատանքներ դեռևս կարելի է նշել այս խնդիրները լուծվում են երեխաների գործունեության բոլոր տեսակներում խմբասենյակում, խաղերում, առօրյա կյանքում: Դրանք երեխայի մեջ դաստիարակում են հայրենաճանաչողություն Երեխայի հայրենաճանաչողության դաստիարակությունը մանկավարժական բարդ գործընթաց է: Այն հիմնված է հայրենասիրության՝ որպես անհատական որակի ձևավորման վրա:

Յուրաքանչյուր տարիքային փուլում հայրենաճանաչողություն և հայրենասիրական դաստիարակության դրսևորումներն ունեն իրենց առանձնահատկությունները ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաների մոտ հայրենասիրությունը սերմանելու նպատակն է ձևավորել նրանց բարի գործեր և արարքներ կատարելու անհրաժեշտություն: Երեխաների հայրենաճանաչողություն ասելով հասկանում ենք

մեծահասակի և երեխաների փոխգործակցությունը համատեղ գործունեության և հաղորդակցության մեջ ,որն ուղղված է երեխայի մեջ մարդու համընդհանուր բարոյական որակների բացահայտմանն ու ձևավորմանը:

Դաստիարակի աշխարհայացքը, նրա անձնական օրինակը, դաստոգությունները, ակտիվ կյանքի դիրքը դաստիարակության ամենաարդյունավետ գործոններն են:

Սաների հայրենաճանաչողության ձևավորման կարևորությունը նախադպրոցական հիմնական հաստատությունում: Հետագոտության ժամանակ կիրառել են ԽԻԿ- համակարգը , իրականացրել են ավագ խմբի երեխաների հետ: Պարապմունքը արձանագրվել է մեթոդիստի կողմից:

Աշխատանքս պլանավորել են համալիր ծրագրով , հաշվի առնելով տարիքային չափորոշային զարգացման ոլորտը: Միջավայրը -խմբասենյակ նյութերը - դրոշ, զինանշան, մանր և խոշոր կառուցողականներ, գլուխկոտրուկներ, նկարներ տեսարժան վայրերով, կրծքանշաններ:

Պարապմունքի պլան

Թեման- Իմ հայրենիքը Հայաստանն է : Պարապմունքի տեսակը ' զրույց (2-3) պարապմունքի ընթացքում:

Նպատակը- Ծանոթացնել և իրազեկող հայրենիքի քարտեզի , ՀՀ դրոշի, զինանշանի, օրհներգի մասին:

Զարգացնել- Երեխաների կապակցված խոսքը, հաղորդակցումը, մաքերի փոխանակումը:

Ընթացքը- Խթանման փուլ

Առավոտյան հանդիպում- երեխաներ երբ դուք առավոտյան ճանապարհին ի'նչ շենքեր և շինություններ տեսաք: եկաք մանկապարտեզ Այդ բոլորը կառուցված են մեր հայրենիք հողի վրա: Այժմ եկեք մենք էլ միասին մանր և խոշոր կառուցողականներով կառուցենք մեր տունը, որտեղ ապրում ենք:

Մեթոդ' <<Մտածիր-զու'յգ կազմիր - կիսվիր>> - ռազմավարության միջոցով երեխաները մտքեր են փոխանակում:

Երեխա պատասխան- իմը երկհարկանի է,

- Ես ապրում եմ բարձրահարկ շենքի 3-րդ հարկում:

- Մեր շենքի բակում կա խաղահրապարակ և լողավազան:

Յուրաքանչյուր երեխա իր գույգի լսածին տալիս է մեկ հարց:

Ե. պ. - Ձեզ թույլ են տալիս լողավազանում լողալ:

Ե.պ. - Ոչ

Արտահայտվում են խմբի երեխաները իրենց կարծիքները:

Իմաստի ընկալման - <<Բարձրաձայն ընթերցանություն>>

Երեխաները նստել են կիսաշրջանաձև .

Ես գրատախտակին տեղադրում եմ մեր հայրենիքի տեսարժան վայրերի պատկերներով նկարներ և երեխաներին առաջարկում մի պատմություն հորինել այս նկարի շուրջ:

Ե. պ- Ես ծնողներիս հետ ամռանը հանգստացել եմ Սևանում:

- Քույրիկիս դասարանի հետ գնացել եմ տառերի պուրակ:

- Այսօր Էրեբունի թանգարանի մոտով եմ անցել:

Երեխաների պատասխաններից հետո ընթերցեցի Սարմենի <<Հայրենիք>> բանաստեղծությունը և յուրաքանչյուր հատվածի մասին փակցրեցի համապատասխան նկարը (մեծ և փոքր սարեր, դաշտ, գետ, արև, ծաղիկ, ժպիտ, գիրք, մանկապարտեզ, գնդակ, ինքնաթիռ, աստղեր):

Ջրույց բանաստեղծության շուրջ. << Հայրենիք>> Սարմեն

Երեխաներին բաց հարցեր եմ ուղղում:

- Ինչի մասին էր պատմում հեղինակը բանաստեղծության մեջ:

Ե. պ.- Ինչ է նշանակում Հայաստան բառը մեր բոլորի համար:

Ե.պ. - Հայաստանը իմ տունն է:

- Իմ մանկապարտեզը

- Իմ ծննդավայրը:

Դ.- Ինչպես են անվանում մեր հանրապետությունը:

Ե.պ. - Հայաստանի Հանրապետություն:

Դ.- Երեխաներին ցուցադրեցի աշխարհագրական քարտեզը, ցույց տվեցի Հայաստանը ասելով.

- Եկեք քարտեզի վրա ցույց տանք Հայաստանի տարածքը և պատմենք ինչեր մեր երկրում:

Ե.պ.- բարձր և ցածր լեռներ, Սևանա լիճ, գետեր, սարեր:

- Ո - Ուշադիր դիտեք քարտեզը և որոշեք, որ գույներն են գերիշխում Հայաստանում:

Ե.պ.- շականակագույնը սարերն են , կապույտը

- գետերը, լճերը

- կանա դաշտերը և անտառները:

Տիզկուլտ դադար- <<Շոգեքարշ շարժվիր>> Երեխաները կատարելով համապատասխան շարժումները հասան աթոռակներին

Խաղ' <<Ճանաչիր որ'ն է քոնը>> Գրատախտակին փակցրեցի մի քանի երկրների դրոշները և զինանշանն (Ռուսաստան, Վրաստան, Ֆրանսիա, Հայաստան) - Գտնել քո հայրենիքը խորհրդանշող նշանները և ներկայացնել:

- Ինչ են խորհրդանշում այս գույները

Ե.պ.- կարմիրը - կակաչները, այրունը , ուրախությունը

կապույտը - երկինքը, ջրերը, լճերը

Ծիրանագույնը - ցորենի հասկը, լեռները աշնանը, ծիրանը:

Ես ամփոփում եմ երեխաների պատասխանը:

Հայաստանի դրոշի գույներն են՝ կարմիրը -մեր ժողովրդի հաղթանակն է, կապույտը- Հայաստանի պարզ երկինքը, ծիրանագույնը- մեր ժողովրդի ստեղծագործ աշխատանքը:

Երեխաներին ցույց եմ տալիս մանկապարտեզի բակում ամրացված եռագույնը: Առաջարկում եմ թվել ինչ պատկերներ են տեսնում զինանշանի վրա:

Ե.պ.- առյուծ, արծիվ, լեռ , վահան

-Այո, դուք ճիշտ եք, այստեղ պատկերված են այն խորհրդանիշները ինչով հայտնի է մեր երկիրը և միշտ պաշտպանության կարիք է զգացել:

Երրորդ խորհրդանիշը՝ - Օրհներգն է:

Օրհներգը լսելիս կամ երգելիս ոտքի ենք կանգնում և աջ ձեռքը սեղմում սրտին:

Դա նշանակում է, որ սիրում ու հպարտանում ես քո հայրենիքով:

Երգի ունկնդրում օգտագործվել է ձայնարկիչ:

Կշռադատման փուլ- Երեխաներ ձեզ դուր եկավ այսօրվա մեր զրույցը: Ինչ նոր բան իմացանք:

Ե.պ.- Ես իմացա, որ Հայաստանի քարտեզը նման է աղջկա:

- Քարտեզի վրա տեսա կապույտ գույնով Սևանա լիճը:

-Ես արդեն կարող եմ ասել ինչ է պատկերված զինանշանի վրա: **Օրվա II կես** Երեխաներին բաժանել եմ 4 խմբի: Ամեն խմբին տրամադրել եմ գրիկոտրուկ նկարներ՝ Երևանի տեսարժան վայրերով (ՀՀ հրապարակ, Էրեբունի թանգարան,

Սասունցի Դավթի արձանը , Զվարթնոց օդանավակայանը): Առաջադրանքը ճիշտ կատարելու արդյունքում բոլորը խրախուսվեցին եռագույն դրոշի կրծքանշանով:

Դաստիարակ - ծնող - երեխա կապը Ծնողներին առաջարկեցի ստեղծել պաստառ <<Մեր չքնաղ հայրենիքը>> թեմայով:

Ծնողներին առաջարկել եմ տանը երեխաների հետ դիտել <<Անահիտ>> և <<Սասունցի Դավիթ>> մուլտֆիլմը:

Իմ հետազոտության արդյունքում- նկատեցի, որ ծնողները պատմել և այցելություններ են կատարել մեր հայրենիքի պատմական և տեսարժան վայրերը: Մաների ակտիվ պատասխաններից զգացի նրանց սերն ու ուշադրությունը իրենց Հայրենիքի նկատմամբ:

Հետազոտության վերջնարդյունքը

- Կհորինեն նկարների շուրջ նոր պատմություններ հայրենիքի մասին:
- Կնկարագարդեն ուրվագծված տեսարժան վայրերը: Կստանան նոր հանձնարարություններ կառուցողականներով կառուցելու:
- Կայցելեն պատմամշակույթային կենտրոն:
- Կծանոթանան հայրենիքի պատմության հետ:

Մեթոդիստի դիտարկում

- Թեմատիկ զրույցի միջոցով զարգացրեց երեխաների կապակցված խոսքը, ստեղծագործական միտքը:
- Դաստիարակեց սիրո և հպարտության զգացում:
- Մովորեցին օգտագործել պատկերավոր բառեր և արտահայտություններ հայրենիքի մասին: Պարապմունքի ընտրված դիդակտիկ նյութերը համապատասխանում էր թեմային:
- Դաստիարակի կողմից շատ կարևոր թեմա էր ընտրված , քանի որ հայրենաճանաչման առաջին սերմերը ցանվում են նախադպրոցական հաստատությունում:

Եզրակացություն

Հայրենասիրական զգացմունքների ձևավորումն ավելի արդյունավետ է, եթե մանկապարտեզը սերտ կապ հաստատի ընտանիքի հետ:

Նախադպրոցականներին միջավայրին ծանոթացնելու գործընթացում ընտանիքը ներգրավելու անհրաժեշտությունը բացատրվում է հատուկ մանկավարժական կարողություններով, որոնք ունի ընտանիքը: Նրանց սոցիալական կողմներոշումը բարենպաստ պայմաններ է ստեղծում ավելի բարձր բարոյական զգացմունքների դաստիարակության համար:

Հայրենաճանաչողության դաստիարակության մեջ հաջողության կարելի է հասնել, եթե մեծերն իրենք իմանան և սիրեն իրենց երկրի, քաղաքի կամ գյուղի պատմությունը: Մենք պետք է կարողանանք ընտրել այն գիտելիքները, որոնք հասանելի են նախադպրոցական տարիքի երեխաներին, ինչը կարող է երեխաներին ոգևորել և հպարտանալ:

Առաջարկություններ

Ելնելով նշվածից՝ առաջ են եկել հետևյալ առաջարկությունները

- Մենք պետք է օգտագործենք բոլոր տեսակի բանահյուսությունները՝ հեքիաթներ, ասացվածքներ, երգեր, տաղեր, պարեր: Ժողովրդկան արվեստում պահպանվել են բարոյական արժեքներ բարության գեղեցկության, ճշմարտության, քաջության, աշխատասիրության և հավատարմության գաղափարների շուրջ:
- Շրջապատող առարկաներ, որոնք առաջին անգամ են արթնացնում երեխայի հոգին, նրա մեջ գեղեցկության զգացումը, հետաքրքրություն են սերմանում, պետք է լինեն ազգային: Սա օգնում է երեխաներին վաղ տարիքից հասկանալ, որ նրանք հայ ժողովրդի մի մասնիկն են:

Գրականություն

1. Դաշնային օրենքը <<Կրթության մասին Ռուսաստանի Դաշնություն>> Մոսկվա 2013թ
2. Նախադպրոցական կրթություն FS ES «Ռուսաստանի Դաշնության կրթության և գիտության նախարարության 2013 թ. հոկտեմբերի 17-ի թիվ 1155 հրամանը:
3. Բելգորոդի շրջանի կրթության վարչության տեղեկատվական մեթոդական նամակ <<Ուսումնական գործընթացի կազմակերպում նախադպրոցական տարիքի նախադպրոցական կրթության դաշնային պետական կրթական չափորոշիչի ներդրման շրջանակներում >>. ուսումնական հաստատություններ Բելգորոդի մարզը 2014-2015 թթ. ուսումնական տարին:
4. Երեխաներին դաստիարակել ժողովրդական մշակույթի ավանդույթների վրա / vatman v.p., - Վոլգոգրադ 2008թ.:
5. Երեխաների դաստիարակությունը ռուսական մշակույթի ավանդույթների վրա / Լունինա Գ.Վ., -Մ., 2005թ.:
6. Բարոյական զգացմունքների կրթություն ավագ նախադպրոցականների մոտ /Էդ. Վինոգրադովա Ա.Մ., -Մ., 1980թ